

DO 7 NOV

**CUARTETO
CASALS &
ALEXANDER
MELNIKOV** (PIANO)

SPOT/DE OOSTERPOORT

20.15 UUR

PROGRAMMA

W.A. Mozart (1756-1791)

Strijkkwartet in B, KV 589 Pruisisch kwartet nr. 2

L. Van Beethoven (1770-1827)

Strijkkwartet nr. 11 in f op. 95

Allegro con brio / Allegretto ma non troppo /

Allegro assai vivace ma serio

Larghetto espressivo; Allegretto agitato; allegro

Pauze

J. Brahms (188-1897)

Pianokwintet in f op. 34

Allegro non troppo / Andante, un poco adagio /

Scherzo: Allegro /

Finale:

Poco sostenuto – Allegro non troppo – Presto, non troppo

Cuarteto Casals

Het Cuarteto Casals werd in 1997 opgericht in Madrid en heeft zijn thuisbasis in concertzaal L'Auditori in Barcelona. De kwartetleden zijn tevens als docent verbonden aan de Escola Superior de Música de Catalunya. Na het winnen van belangrijke prijzen nam de carrière van het ensemble een hoge vlucht. Het kwartet was herhaaldelijk te gast op podia als de Schubertiade in Schwarzenberg, het Cité de la Musique in Parijs, de Keulse Philharmonie, Wigmore Hall in Londen en Carnegie Hall in New York.

Het Cuarteto Casals viert zijn twintigjarig jubileum met een Beethovenproject: in ruim drie jaar neemt het al diens strijkkwartetten op en speelt ze in onder meer Londen, Wenen, Berlijn en Tokio. De laatste Beethovenbox zal verschijnen in 2020, het 250ste geboortjaar van de componist. Een prijs van de Burletti-Buitoni Trust gaf het kwartet de gelegenheid om een collectie strijdstokken uit de Barok en de Klassieke Periode op te bouwen, die het gebruikt voor werken van Purcell tot Schubert. Bovendien speelt het kwartet graag muziek van levende componisten, in het bijzonder van György Kurtág.

Met het Orquesta Nacional de España verzorgde het in 2017 de wereldpremière van een nieuw concert voor strijkkwartet en orkest van de Spaanse componist Francisco Coll. Het Cuarteto Casals is cultureel ambassadeur van het Spaanse Ministerie van Cultuur, de Generalitat van de regio Catalonië en het Instituut Ramon Llull.

W.A. Mozart - Strijkkwartet KV 589

Tijdens een huisconcert waar strijkkwartetten van Joseph Haydn (1732 – 1809) werden uitgevoerd en waar zowel vader Leopold Mozart als Haydn zelf aanwezig waren, verklaarde een zeer opgewonden Haydn tegenover Leopold: 'Voor het aangezicht van God en de gehele mensheid verklaar ik u, en dat zeg ik zonder te overdrijven, dat uw zoon de grootste componist is die ik ken. Hij heeft een sublieme smaak en grandioze kennis van componeren'.

Mozart (1756-1791) hield zich vanaf zijn twaalfde jaar tot zijn sterfjaar 1791 bezig met het componeren voor strijkers in kleine bezetting, de zogenaamde kamermuziek. Zijn eerste probeersels in dit genre voor strijkers waren enkele duetten, waarschijnlijk bedoeld voor twee violen. Rond zijn veertiende jaar verschenen zijn eerste strijkkwartetten. Toen Mozart de kwartetten van zijn oudere collega en latere vriend Haydn hoorde, werd hij dusdanig beïnvloed dat hij een aantal kwartetten schreef in de stijl van deze componist.

Mozart componeerde meer dan twintig Strijkkwartetten: Allereerst schreef de toen 16 jarige componist zes Milanese Strijkkwartetten (KV 155 – 160), gecomponeerd tijdens reizen naar Milaan (1772 – 1773). Direct na de Milanese Strijkkwartetten schreef hij in Wenen een nieuwe serie van zes Strijkkwartetten (KV 168 – 173). Mozart – die Haydn soms aansprak met 'papa' – componeerde in de beginjaren tachtig van de achttiende eeuw een zestal Strijkkwartetten

die hij opdroeg aan zijn vriend en voorbeeld. Drie beroemde kwartetten uit deze serie Haydnkwartetten zijn: KV 387 in G, KV 458 in Bes (dat vanwege het hoornsignaalthema ook wel het Jachtkwartet genoemd wordt), KV 465 bekend onder de naam Dissonantenkwartet. De zes Haydnkwartetten ontstonden tussen 1782 – 1785.

Na de Haydnkwartetten schreef Mozart in 1786 het Strijkkwartet in D KV 499, bijgenaamd het Hoffmeisterkwartet, dat hij opdroeg aan zijn vriend en muziekuitgever Franz Anton Hoffmeister.

Mozart schreef zijn laatste drie strijkkwartetten in 1789 voor de koning van Pruisen, Frederik Willem II, die zelf een begaafd cellist was. Aanvankelijk was het de bedoeling dat er wederom zes kwartetten zouden komen, maar vanwege de moeilijke tijden waarin Mozart op dat moment verkeerde (geldgebrek en onderkenning) kwam dit er niet van. Wel besteedde hij in deze Pruisische kwartetten (KV 575 – KV 589 – KV 590) extra aandacht aan de cellopartij.

L. van Beethoven

In oktober 1810 componeerde Beethoven het kwartet in f, 95 dat hij van de titel Quartett[o] serioso voorzag. Hij droeg het werk op aan zijn vriend Nikolaus Zmeskall von Domanovetz. Op de titelpagina: “Quartet[t]o serioso 1810 im Monath october Dem Herrn von Zmeskall gewidmet und geschrieben im Monath october von seinem Freunde LvBthvn.”

De publicatie volgde pas in de zomer van 1816, maar niet zonder Beethovens ergernis over de vele drukfouten waarvoor hij de uitgever, Steiner & Co. in Wenen, verantwoordelijk achtte: “Es war ausgemacht daß in allen fertigen Exemplaren des quartets etc die Fehler solten korrigirt werden, dessen ohngeachtet besitzt der Adjutant (gedoeld wordt op Steiners partner Tobias Haslinger) die Unverschämtheit selbe uncorrigirt zu verkaufen.

Zu wissen ist, daß wenn ich nicht zwischen heute u. morgen von wärmerm DienstEifer des Adjutanten überzeugt werde, demselben eine zweite schimpfliche Absezung drohet.” Het is geen jaar dat bol staat van de compositorische arbeid. De enige grote compositie naast het kwartet is de tussen oktober 1809 en juni 1810 geconcipeerde Egmont-muziek. Verder zijn er een pianostuk in a, WoO 59 (Für Elise), 24 Engelse liederen voor zangstem begeleid door piano, viool en cello, WoO 155, twee ecosaisses, een polonaise en twee marsen voor militaire kapel en tenslotte de canon Ewig dein WoO 161. Zonder twijfel

uitsluitend in opdracht geschreven composities van bescheiden omvang en betekenis.

De zomer van 1810 was niet de inspiratiebron die tevens voor nieuwe energie zorgde. Hij nam ditmaal niet zijn intrek in een behaaglijke woning op het platteland maar gaf de voorkeur aan zwerftochten in de omgeving van Wenen en Baden waar hij dan weer hier, dan daar bij een boer tijdelijk onderkomen vond.

Begin mei schreef hij aan zijn vriend Wegeler, hevig geplaagd door de almaar bruisende 'demon in zijn oren': Als ik niet ergens had gelezen dat niemand zijn leven vrijwillig moet beëindigen terwijl hij nog nuttige dingen kan doen zou ik lang geleden zelf de dood hebben gezocht. O, het leven is zo schoon, maar voor mij is het voor altijd vergiftigd." Het lijkt een autobiografische notitie die zowel in Egmont als in het kwartet zijn muzikale weerslag vindt maar de uit dezelfde periode stammende schetsen voor het in maart 1811 voltooide, bruisend energieke pianotrio in Bes, op. 97 (Aartshertog) met zijn olympische grandeur en zijn dansante finale, laten zien dat dit een te simpele voorstelling van zaken is. Wel lijkt het toch onontkoombaar dat de arbeid aan het kwartet niet losgezien kan worden van de afwijzing van het huwelijksaanzoek aan Therese Malfatti. De ongelukkige liefde en de daaruit voortvloeiende radeloosheid brachten Beethoven tot een zoektocht naar zijn ware innerlijk.

Wat zeker van dit kwartet kan worden gezegd is dat Goethe's eerste indruk van de componist, opgetekend in juli 1812, geheel wordt bewaarheid: "Zusammengefaßter, energischer, inniger, habe ich noch keinen Künstler gesehen." Goethe mag dan weinig inzicht hebben getoond in Beethovens muziek, hij herkende wel degelijk haar grootheid die hij niet loszag van Beethovens verschijning. Het kwartet behoort door zijn wezen niet zozeer tot het sluitstuk van Beethovens middenperiode en al evenmin tot de laatste periode. Pas twaalf jaar later, in 1822, zou de componist zich weer aan het componeren van een strijkkwartet zetten.

Ook het begrip 'overgangswerk' schiet tekort omdat hiervan dan ten onrechte zou kunnen worden afgeleid dat van volledig meesterschap geen sprake is. Wat dit kwartet evenwel zo bijzonder maakt is het enorme soortelijk gewicht, de gravitas die in de zeer compacte vorm van het openingsdeel wordt bereikt. Het is opzienbarend en nog niet eerder vertoond dat de bijna groteske reikwijdte van het openingsdeel in nog geen vijf minuten wordt samengebald en dat de toehoorder desondanks de indruk krijgt van een kolossale architectuur die zich als door een gespannen veer ontlaadt.

J. Brahms - Pianokwintet opus 34

Wat we nu kennen als Brahms' 'Pianokwintet' op. 34 ontstond in 1862 als een strijkkwintet. De ongewone bezetting voor twee violen, altviool en twee cello's had hij afgekeken van zijn grote voorbeeld Franz Schubert, die een beroemd strijkkwintet voor dezelfde instrumenten schreef. Brahms' andere held, Beethoven, horen we terug in de dramatische contrasten en heftige passages van het werk. Perfectionistisch en onzeker als hij was, legde Brahms zijn nieuwste creatie voor aan een vriend, de vioolvirtuoos Joseph Joachim. Die vond dat Brahms' muzikale ideeën niet zo goed uit de verf kwamen en stelde voor het stuk voor piano te bewerken. Blijkbaar hechtte Brahms veel waarde aan het oordeel van zijn vriend, want hij vernietigde het strijkkwintet en maakte er een sonate voor twee piano's van (nu bekend als op. 34 b). Deze versie legde hij vervolgens voor aan een andere goede vriend: pianiste Clara Schumann. Zij op haar beurt miste juist de warme strijkersklank. Brahms toog opnieuw aan het werk en goot het stuk in zijn definitieve vorm: een kwintet voor piano en strijkkwartet. Weliswaar nam Brahms de adviezen van zijn beide vrienden ter harte, toch was dit pianokwintet allesbehalve een slap compromis. Het zou één van Brahms' meesterwerken worden.

